

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

2/2017

гр.София 09.07.2019 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии, в съдебно заседание на 16 май 2019 година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
ТОТКА КАЛЧЕВА
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
МАРИЯ ИВАНОВА
БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	7. ПЛАМЕН СТОЕВ
2. СТОИЛ СОТИРОВ	8. ЗЛАТКА РУСЕВА
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	9. БОЙКА СТОИЛОВА
4. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	10. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
5. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА	11. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА
6. ВЕСКА РАЙЧЕВА	12. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА

13. МАРИО ПЪРВАНОВ
14. ЕМИЛ МАРКОВ
15. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА
16. ЕМИЛ ТОМОВ
17. АЛБЕНА БОНЕВА
18. БОНКА ДЕЧЕВА
19. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
20. ЖИВА ДЕКОВА
21. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
22. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
23. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
24. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
25. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
26. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
27. ЗОЯ АТАНАСОВА
28. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
29. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
30. БОРИС ИЛИЕВ
31. БОНКА ЙОНКОВА
32. БОЯН ЦОНЕВ
33. БОЯН БАЛЕВСКИ
34. ИРИНА ПЕТРОВА
35. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
36. РОСИЦА БОЖИЛОВА
37. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
38. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
39. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
40. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
41. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
42. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
43. ГЕРГАНА НИКОВА
44. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
45. МАЙЯ РУСЕВА
46. АННА БАЕВА
47. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА
48. НИКОЛАЙ МАРКОВ
49. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ
50. ЕРИК ВАСИЛЕВ
51. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
52. ВАНЯ АТАНАСОВА
53. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
54. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
55. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
56. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
57. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ
58. ГАЛИНА ИВАНОВА
59. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА

при участието на секретаря Аврора Караджова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 2 по описа за 2017 г.
на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
докладвано от съдия МАЙЯ РУСЕВА и съдия АННА БАЕВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане от 01.06.2017г., допълнено с разпореждане от 26.10.2017г., на Председателя на Върховния касационен съд на основание чл.128 ал.1 ЗСВ за постановяване на тълкувателно решение по следните противоречиво решавани в практиката на ВКС и съдилищата въпроси:

I. „Намира ли приложение защитата на кредитора по чл.135 ЗЗД по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия?“;

II. „Налице ли е връзка на преюдициалност по смисъла на чл.229 ал.1 т.4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявения иск по чл.135 ЗЗД за обявяване относителната недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора?“;

III. „Какъв е редът за защита на кредитора при последваща разпоредителна сделка, извършена от третото лице, в чиято полза длъжникът му се е разпоредил с имуществото си?“.

Общото събрание на Гражданска и търговска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе по поставените въпроси, съобрази следното:

1. Намира ли приложение защитата на кредитора по чл.135 ЗЗД по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия?

В практиката съществуват следните противоречиви становища:

Според първото искът по чл.135 ЗЗД /т.нар.„Павлов иск“/ не намира приложение по отношение на извършени от поръчителя действия поради акцесорния характер и обезпечителната функция на самото поръчителство – под длъжник следва да се разбира само титулярът на главното задължение, не и лицето, което е поръчителствало за неговото изпълнение.

Според второто становище по отношение на поръчителя са допустими всички процесуални способи, които гарантират точно изпълнение на поетото задължение, в това число и да се проведе иск по чл.135 ЗЗД.

Налице е и трето становище, съгласно което искът по чл.135 ЗЗД може да се проведе по отношение на поръчителя, след като той е придобил качество на длъжник с издаване на заповед за незабавно изпълнение и изпълнителен лист срещу него.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд приема за правилно второто становище по следните съображения:

Отговорът на въпроса е обусловен от същността и характеристиките на отменителния иск по чл.135 ЗЗД и на поръчителството.

Искът по чл.135 ал.1 ЗЗД е на разположение на всеки кредитор - както на парично, така и на непарично вземане /ППВС №.1 от 29.03.1965 по г.д.№ 7/1964г./. Касае се за облигационен иск, който представлява средство за защита на кредитора в случай, че неговият длъжник предприема увреждащи действия, с които намалява имуществото си и/или затруднява удовлетворението от него - т.е. накърнява „общото обезпечение на кредитора” /чл.133 ЗЗД/. Целта на иска е да бъдат обявени за недействителни спрямо кредитора действията на длъжника, с които той го уврежда. Последниците от уважаването му се изразяват в това, че атакуваното действие - увреждащата сделка - остава действителна за страните по нея /прехвърлител и приобретател/, но се счита за недействителна /т.е. за нестанала/ по отношение на кредитора ищец – и той може да насочи изпълнението за удовлетворяване на вземането си към прехвърленото имущество, макар че то е преминало в патримониума на приобретателя. Чрез предявяването на иска се упражнява едно потестативно право - кредиторът да се удовлетвори от сумата, получена на публична продажба при принудително изпълнение върху вещта, обект на договора между длъжника и неговия съконтрагент. Последният понася санкцията да търпи изпълнение срещу нея за чужд дълг, ако е бил недобросъвестен при възмездното ѝ придобиване - действал е със знанието, че сделката е увреждаща - чл.135 ал.1 предл.2 ЗЗД, или ако е придобил вещта безвъзмездно; ако иска да се освободи от изпълнението, той може да плати на кредитора, погасявайки задължението на праводателя си, като след това търси възмездяване от него /Тълкувателно решение №.5/29.12.2014 по тълк. д.№.5/13, ОСГТК на ВКС/. Предвид горните характеристики искът съставлява част от общото обезпечение на кредиторите, уредено в чл.133 ЗЗД.

Поръчителството е договор, с който поръчителят се задължава спрямо кредитора на трето лице да отговаря за изпълнението на задължението на това трето лице /чл.138 ал.1 изр.1 ЗЗД/. Касае се за лично обезпечение, чрез което се гарантира изпълнението на чужд дълг – този на главния длъжник. Поръчителят обещава същия резултат, който главният длъжник трябва да осъществи – и дължи това, което последният дължи /“каквото и колкото дължи главният длъжник, това и толкова дължи и поръчителят“/ - освен ако не е уговорено друго или друго следва от

естеството на дължимата престация. Отговорността му е акцесорна - в генетична и функционална зависимост от главния дълг /обулавя се от съществуването и обема на отговорността на главния длъжник/ - но и относително самостоятелна /поръчителството може да бъде дадено при по-леки условия/. Тя е солидарна – длъжникът и поръчителят са солидарни длъжници и спрямо всеки от тях кредиторът може самостоятелно да търси изпълнение на вземането си /чл.141 ЗЗД, Тълкувателно решение №.4/18.06.14 по тълк.д.№.4/13, ОСГТК на ВКС, т.5в/ - и не е субсидиарна – длъжникът няма възражение за предварителен иск или поредност, кредиторът може да насочи претенцията си както срещу основния длъжник, така и срещу поръчителя /независимо от това дали първо се е обърнал към главния длъжник/, поръчителят няма право да иска от кредитора първо да насочи иска си срещу главния длъжник, а срещу него - едва ако не бъде удовлетворен при принудително изпълнение срещу главния длъжник. Тези характеристики на отговорността на поръчителя – самостоятелност на договорното отношение, солидарност и липса на субсидиарност - обуславят извода, че със сключването на договора за поръчителство поръчителят става допълнителен длъжник на кредитора. Изискването за писмена форма на договора е предвидено за предпазване от необмислено задължаване за чужд дълг – и след като поръчителят се е съгласил в надлежната форма да поеме такова задължение, то цялото му имущество трябва да служи за обезпечение. За вземането на кредитора отговарят две имущества - това на длъжника и на поръчителя, и той има на разположение два „обща залога“ по смисъла на чл.133 ЗЗД. След като кредиторът има двама съдлъжника, той следва да разполага с една и съща възможност за защита спрямо тях – т.е. по отношение на поръчителя следва да бъдат допустими всички процесуални способности, които гарантират точно изпълнение на поетото задължение, вкл. и иск по чл.135 ЗЗД. Противното би означавало, че кредиторът няма възможността да предпазва обема на допълнителното имущество от увреждащи го действия и да противодейства на недобросъвестни действия и разпореждания от страна на поръчителя, респективно че не притежава общо обезпечение върху имуществото на поръчителя - т.е. би обезсмислило поръчителството.

Отделно от изложеното, разпоредбата на чл.135 ЗЗД борави с понятието „длъжник“ като не прави разграничение между отговорността за лично или за чуждо задължение, респективно дали качеството „длъжник“ е придобито по главно или по акцесорно правоотношение, каквото е поръчителството. Доколкото в резултат на последното се стига до възникване на солидарно задължение между поръчителя и главния длъжник по отношение на кредитора, при липса на специална норма, която да изключва приложението на Павловия иск, няма основание да се приеме,

че понятието „длъжник” в същата норма не включва всички лица, които отговарят за задължението с цялото си имущество. Не могат и чрез тълкуване да се въвеждат ограничения на отговорността на поръчителя извън предвидените в закона. Макар предназначението на институтите на поръчителството и отменителния иск да е сходно /и двата имат обезпечителен характер/ и възможността действия на поръчителя да бъдат атакувани с Павлов иск да представлява обезпечаване на или върху обезпечение, законова забрана за такова не е предвидена.

По изложените съображения следва да се приеме, че защитата на кредитора по чл.135 ЗЗД е приложима и по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия.

2. Налице ли е връзка на преюдициалност по смисъла на чл.229 ал.1 т.4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявения иск по чл.135 ЗЗД за обявяване относителната недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора?

В практиката се застъпват две противоречиви становища.

Според едното между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявения иск по чл.135 ЗЗД за обявяване относителната недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора, е налице връзка на преюдициалност по смисъла на чл.229 ал.1 т.4 ГПК. Макар по принцип за успешното провеждане на иска по чл.135 ЗЗД да не е необходимо вземането на кредитора да е установено с влязло в сила решение, след като той вече е предприел действия за установяването му чрез самостоятелен иск, бъдещото решение по него ще е от значение за произнасянето по основателността на иска по чл.135 ЗЗД и следва да бъде съобразено.

Според другото становище връзка на преюдициалност между двете дела няма и основанието за спиране по чл.229 ал.1 т.4 ГПК не е налице. В производството по чл.135 ЗЗД съдът не може да проверява съществува ли вземането, което легитимира ищеца като кредитор, като възникването на това качество не е обусловено от установяването на вземането с влязло в сила решение.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд намира за правилното първото становище.

Основанието за спиране по чл.229 ал.1 т.4 ГПК е налице, когато има висящ процес относно друг спор, който е преюдициален за този, по който производството се спира. Преюдициален е този спор, по който със сила на

пресъдено нещо ще бъдат признати или отречени права или факти, релевантни за субективното право по спряното производство /Тълкувателно решение N.8/7.05.14 по тълк.д.№.8/13, ОСГТК на ВКС/. Спирането на това основание позволява съдът, разглеждащ обусловеното дело, да съобрази решението по обуславящото дело – което има значение за правилното му решаване. Връзката на обусловеност е обективна и не зависи от поредността на предявяване на двата иска.

В разглеждания случай при преценката за преюдициалност следва да се съобразят предназначението и предпоставките за уважаване на иска по чл.135 ЗЗД.

Павловият иск е облигационен иск, който представлява средство за защита на кредитора в случай, че неговият длъжник предприема увреждащи действия, с които намалява имуществото си и/или затруднява удовлетворението от него.

По принцип правото на кредитора да иска обявяване за недействителни спрямо него на увреждащите го актове на длъжника по реда на чл.135 ЗЗД е предпоставено от наличие на действително вземане. Това вземане може да не е изискуемо или ликвидно; не е необходимо и предварително да бъде установено с влязло в сила решение. Съдът по Павловия иск изхожда от положението, че вземането съществува, ако произтича от твърдените факти /предмет на делото по чл.135 ЗЗД не е самото вземане на кредитора, а потестативното му право да обяви за недействителна по отношение на себе си сделка или друго действие, с които длъжникът го уврежда (правоотношението, легитимиращо ищеца като кредитор, става предмет на делото единствено когато Павловият иск е обективно съединен с иск за вземането)/. Той може да приеме обратното само ако вземането е отречено със сила на пресъдено нещо. При това положение наличието на паралелен процес, който има за предмет признаване или отричане на вземането на кредитора – т.е. установяване наличието на действително вземане - е от значение за правилното решаване на спора по отменителния иск по чл.135 ЗЗД /обстоятелството, че успешното провеждане на иска за вземането не е процесуална предпоставка за предявяването на Павловия иск, само по себе си не означава, че между двете производства не е налице връзка на обусловеност/. Признаването или отричането на вземането ще рефлектира върху преценката дали ищецът действително има качество на кредитор с права по чл.135 ЗЗД, респективно върху основателността на предявения иск. Между двете производства е налице връзка на преюдициалност, която попада в приложното поле на чл.229 ал.1 т.4 ГПК и е основание за спиране на производството по Павловия иск. Приемането на противното би

означавало отричане на наличието на действително вземане на кредитора като материалноправна предпоставка за уважаването на Павловия иск и би довело до ситуация, в която в производство по чл.135 ЗЗД длъжникът по едно несъществуващо или погасено по давност вземане на практика да няма път, по който да се защити и да избегне уважаването на иска. Подобно разрешение би резултирало в несправедливо разкъсване на връзката между материалното правоотношение и съответното му проявление в процеса и би било в разрез с принципите за правната сигурност.

Посоченото по-горе е неотнормимо към хипотеза, в която се касае за кредитор на непарично вземане, включително и за титуляр на потестативното право за сключване на окончателен договор. В последния случай, когато обещан с предварителен договор имот е продаден на трето лице, за купувача по предварителния договор сделката е увреждаща поради осуетената възможност за реализиране на правото да се иска сключване на окончателен договор. Поради това и за кредитора по предварителния договор е налице правен интерес да предяви отменителния иск и съответно успешното му провеждане дава възможност да се обяви за окончателен сключеният преди увреждащата сделка предварителен договор. Връзката на обусловеност е обратна - в този случай производството по чл.135 ЗЗД се явява преюдициално спрямо производството по чл.19 ал.3 ЗЗД, респективно последното е това, което подлежи на спиране. Посоченият пример не изчерпва възможните случаи – в подобни хипотези, когато успешното провеждане на отменителния иск е условие за реализиране на правата на съответния кредитор на непарично вземане, производството по иска по чл.135 ЗЗД не се явява обусловено, а обуславящо за изхода на другия спор.

Предвид изложеното, в това число уточнението относно кредитора на непарично вземане и титуляра на потестативното право за сключване на окончателен договор, следва да се приеме, че, при паралелно развиващи се производство, разглеждащо вземането на кредитора /както в случаите на предявен от кредитора иск за установяване на вземането му, така и в случаите на предявен от длъжника иск за признаване несъществуване на вземането на кредитора по Павловия иск/, и производство по Павлов иск, между тях е налице връзка на преюдициалност.

3. Какъв е редът за защита на кредитора при последваща разпоредителна сделка, извършена от третото лице, в чиято полза длъжникът му се е разпоредил с имуществото си?

По въпроса са възприети различни становища в практиката на Върховния касационен съд.

Според едното становище е налице правен интерес от предявяването на Павлов иск срещу длъжника и лицето, с което той е договарял, и в случая, когато последното е прехвърлило имота на трето лице преди вписване на исковата молба за обявяване недействителността на сделката. Конкуренцията между тези трети лица и кредитора с оглед вещните права върху недвижими имоти е уредена в чл.135 ал.1 изр.3 ЗЗД – недействителността не засяга правата, които трети добросъвестни лица са придобили възмездно преди вписване на исковата молба за обявяване на недействителността. Това означава, че кредиторът може да насочи принудителното изпълнение към правата, предмет на обявеното за недействително действие, дори и те вече да са в патримониума на правоприемник на лицето, с което длъжникът е договарял, освен ако третото лице е придобило правата възмездно преди вписване на исковата молба за обявяване на недействителността и то е добросъвестно. Прехвърлянето на имота не изключва наличие на правен интерес от обявяването за недействителна на сделката между длъжника и лицето, с което той е договарял, и не води до недопустимост на исковото производство, а дали имотът, предмет на тази сделка, може да бъде върнат в патримониума на длъжниците, не е предмет на исковото, а на изпълнителното производство. В изпълнителното производство, но при наличие на решение, с което е уважен иск по чл.135 ал.1 ЗЗД, кредиторът преценява реализирането на правата си по решението, а третите лица се защитават по специалния ред, предвиден за обжалване действията на съдия-изпълнител /чл.435 ал.5 изр.2 ГПК/, а при пропускане на сроковете за обжалване третото лице може да предяви владелчески иск /чл.435 ал.5 изр.2 ГПК/.

Според второто становище, когато кредиторът е увреден не чрез една, а чрез поредица от правни действия или сделки, като целеният от длъжника краен увреждащ резултат се постига с осъществяване на последното действие или сделка, кредиторът може да иска обявяването за недействителни на цялата поредица от действия или сделки, които го увреждат в това му качество. В този случай преценката дали е налице знание за увреждането – когато такова се изисква, се извършва с оглед на последния приобретател от поредицата. Касае се за един иск с правно основание чл.135 ал.1 ЗЗД, с който се иска обявяване на относителната недействителност на цялата поредица от увреждащи кредитора действия или сделки, а не до отделни иски за обявяване на всяко едно действие или сделка за относително недействителна отделно от останалите. С оглед на това е невъзможно всяка една от сделките да бъде обявена за относително недействителна, независимо от другата сделка, и затова предварителното обявяване на относителната недействителност на първото

действие или сделка не може да бъде разглеждано като предпоставка за допустимост или за основателност на иска по чл.135 ал.1 ЗЗД за обявяване на относителната недействителност на последващите действия или сделки. Доколкото се касае за един иск по чл.135 ал.1 ЗЗД, въпросът за относителната недействителност на всяко едно от поредицата от увреждащи действия или сделки не може да бъде разглеждан в самостоятелно производство по чл.135 ал.1 ЗЗД отделно от останалите, а този въпрос се разрешава в производство, в което е предявен искът за обявяване на относителната недействителност на цялата поредица от действия или сделки, при отчитане на съществуващите между тях взаимовръзки.

По поставения въпрос Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд намира следното:

Разпоредбата на чл.135 ал.1 ЗЗД урежда потестативното право на кредитора да обяви за недействителни по отношение на него сделките или други правни действия, с които длъжникът го уврежда, като се лишава от свое имущество или по какъвто и да е начин затруднява принудителното удовлетворяване на кредитора. Целеният с предявяване на иска по чл.135 ал.1 ЗЗД ефект е увреждащите сделки на длъжника да бъдат непротивопоставими на кредитора, като за него се считат неизвършени.

Уважаването на иска по чл.135 ЗЗД дава на кредитора възможност да се удовлетвори принудително от имуществото, предмет на сделката. Обявената по този ред относителна недействителност е само в отношенията между кредитора и длъжника и между кредитора и лицето, с което длъжникът е договарял, а по отношение на всички останали лица, в това число в отношенията между длъжника и лицето, с което е договарял, действието на сделката се запазва и имуществото се счита собственост на приобретателя. Поради това приобретателят, с когото длъжникът е договарял, като титуляр на правото на собственост върху имуществото може да го прехвърли на трето лице, а последното на свой ред да извърши прехвърляне, като във всички случаи прехвърлянето ще се явява извършено от титуляр. При наличие на такава поредица от прехвърляния на имуществото кредиторът е увреден не чрез една, а чрез поредица от сделки.

Правилото на чл.135 ал.1 изр.3 ЗЗД дава защита на кредитора и спрямо последващите приобретатели, придобили права върху имуществото от лицето, с което длъжникът е договарял, ако са недобросъвестни или са се облагодетелствали безвъзмездно от праводател, по отношение на когото искът може да бъде уважен. Ако прехвърлянето на правата е извършено след вписване на исковата молба по чл.135 ЗЗД, съгласно чл.226 ал.3 ГПК обявената недействителност на сключената от длъжника сделка може да бъде противопоставена на последващите приобретатели, които са длъжни да търпят принудително изпълнение върху придобитите от тях права. Това

правило се отнася и до прехвърлянето на други видове имущество след завеждане на делото, когато исковата молба не подлежи на вписване.

Ако приобретателят, с когото длъжникът е договарял, се е разпоредил с имота преди вписването на исковата молба по иска по чл.135 ЗЗД, постановеното по този иск решение ще бъде непротивопоставимо на последващия приобретател, чийто акт е вписан преди вписване на исковата молба. И в този случай обаче по аргумент за противното от чл.135 ал.1 изр.3 ЗЗД извършеното прехвърляне ще бъде непротивопоставимо /относително недействително/ спрямо кредитора, ако приобретателят е недобросъвестен или е придобил безвъзмездно от праводател, по отношение на когото искът може да бъде уважен. Това разрешение следва да намери приложение и при прехвърляне на имуществото от лицето, в чиято полза се е разпоредил длъжникът, извършено преди предявяване на иска по чл.135 ЗЗД, когато исковата молба не подлежи на вписване.

Обстоятелството дали приобретателят по определена сделка при сключването ѝ е бил добросъвестен или не, е факт с правно значение, за чието установяване чл.135 ал.1 изр.3 ЗЗД не предвижда самостоятелен иск. Тази разпоредба урежда единствено предпоставките, при които последващата сделка с имуществото на длъжника би била противопоставима на кредитора. С оглед на това кредиторът може да се защити срещу увреждането му поради извършеното последващо прехвърляне от съконтрахента на длъжника с иск по чл.135 ЗЗД не само по отношение на сделката, сключена между длъжника и неговия съконтрагент, но и по отношение на последващите сделки, сключени с приобретатели, за които кредиторът твърди, че са недобросъвестни – знаели са за неговото увреждане, или са придобили правата безвъзмездно от праводател, по отношение на когото са налице предпоставките на чл.135 ал.1 изр.2 ГПК за уважаване на иска.

Правилото на чл.135 ал.1 изр.3 ЗЗД урежда конкуренцията между интереса на кредитора, който е увреден от извършените сделки, и сигурността на гражданския оборот, изхождайки от два критерия - възмездността или безвъзмездността на разпореждането в полза на третото за облигационното отношение кредитор-длъжник лице и добросъвестността на това лице. Интересите на кредитора, увреден от извършените прехвърляния, следва да бъдат предпочетени пред интереса на приобретателя, който е знаел за увреждането на кредитора, и пред интереса на приобретателя, който се е облагодетелствал безвъзмездно и е придобил от праводател, по отношение на когото искът може да бъде уважен. Тези трети лица следва да търпят принудително изпълнение върху придобитото от тях имущество поради участието им в увреждането на кредитора, знаейки за това увреждане или поради безвъзмездното им облагодетелстване в резултат на увреждащото действие на длъжника.

Целената от кредитора защита се постига с уважаване на иска по чл.135 ЗЗД по отношение на последния приобретател на имуществото.

Когато последният приобретател е придобил имуществото възмездно, кредиторът може да постигне защита по реда на чл.135 ЗЗД, ако този приобретател е недобросъвестен – знаел е за увреждането. За уважаването на иска против последния приобретател на възмездно основание е без значение добросъвестността на неговия праводател или на останалите лица, придобили имота след прехвърлянето му от длъжника. Дори някой от междинните приобретатели на имуществото, които впоследствие са го прехвърлили, да не е знаел за увреждането на кредитора, при недобросъвестност на последния приобретател искът следва да бъде уважен, тъй като тези предходни сделки са били само средство за постигане на увреждането. Когато последният приобретател е придобил имуществото безвъзмездно, дори и да е бил добросъвестен, правното му положение е идентично с това на неговия праводател, т.е. искът може да бъде уважен, ако спрямо праводателя са налице предпоставките за уважаване на иска. Поради това, когато последният приобретател е придобил безвъзмездно имуществото от праводатели, които също са го придобили безвъзмездно, искът по чл.135 ЗЗД следва да бъде уважен. При няколко последователни прехвърляния, част от които безвъзмездни, а друга част – възмездни, уважаването на иска по отношение на последния приобретател на безвъзмездно основание се обуславя от добросъвестността на този праводател, който последен е придобил имота възмездно от своя съконтрагент, независимо от добросъвестността на останалите междинни приобретатели /на безвъзмездно или възмездно основание/. Ако този междинен праводател, който последен е придобил имота възмездно от своя съконтрагент, е бил недобросъвестен, искът по отношение на последния приобретател на безвъзмездно основание следва да бъде уважен, независимо от неговата добросъвестност. Ако обаче същият междинен праводател е действал добросъвестно и спрямо него искът по чл.135 ЗЗД не може да бъде уважен, извършеното от него безвъзмездно разпореждане в полза на добросъвестен приобретател е противопоставимо на кредитора, а в полза на недобросъвестен приобретател – е относително недействително спрямо кредитора.

В случаите, в които кредиторът е поискал обявяване за недействителни на цялата поредица от увреждащи го действия или сделки, при преценката за наличие на знание за увреждането от страна на последния приобретател или за наличие на предпоставките по чл.135 ал.1 изр.2 ЗЗД по отношение на неговия праводател, когато е придобил безвъзмездно, следва да бъдат отчетени съществуващите връзки между отделните сделки. По този начин цялата поредица от сделки следва да бъде обявена за относително недействителна по отношение на кредитора, ако са налице предпоставките за уважаване на иска по отношение на последния приобретател. И обратно, ако не са налице предпоставките за уважаване на иска по отношение на последния приобретател, искът за обявяване на относителна недействителност на поредицата от сделки следва да бъде

отхвърлен, дори и да са налице основания за това по отношение на някоя от междинните сделки.

Възможно е обаче едва след предявяването на иск по чл.135 ЗЗД по отношение на извършеното от длъжника увреждащо действие кредиторът да узнае за сключена преди вписване на исковата молба, респ. преди предявяване на иска последваща разпоредителна сделка от съконтрахента на длъжника. В посочения случай не може да бъде отречен интересът на кредитора да предяви в отделно производство иск по чл.135 ЗЗД и по отношение на извършената последваща сделка, за да постигне целената защита. В това производство кредиторът ще следва да установи както предпоставките за обявяване на относителна недействителност на сделката между длъжника и неговия съконтрагент /тъй като последният приобретател не е страна в производството по иска с предмет тази сделка/, така и предпоставките за уважаване на иска по отношение на последния приобретател, отчитайки съществуващите връзки между отделните сделки. С оглед този предмет на доказване, когато производствата по предявените иски по чл.135 ЗЗД са висящи пред един и същи съд, следва съгласно чл.213 ГПК да бъдат съединени за разглеждане в едно общо производство, за да бъде съобразена връзката между отделните сделки.

Предвид изложеното, ОСГТК на ВКС приема следното:

Защитата на кредитора по чл.135 ЗЗД при последваща разпоредителна сделка, извършена от лицето, в чиято полза длъжникът се е разпоредил с имуществото си, е чрез предявяване на иска по чл.135, ал.1 ЗЗД за недействителност по отношение на него не само на първоначалната сделка с имуществото на длъжника, но и на последващите сделки, които го увреждат. Исковете могат да бъдат предявени и самостоятелно, но при наличие на предпоставките на чл.213 ГПК следва да бъдат разгледани в едно производство.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И :

1. Защитата на кредитора по чл.135 ЗЗД е приложима по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия.

2. Налице е връзка на преюдициалност по смисъла на чл.229 ал.1 т.4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявен иск по чл.135 ЗЗД за обявяване на относителна недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора.

3. Защитата на кредитора по чл.135 ЗЗД при последваща разпоредителна сделка, извършена от лицето, в чиято полза длъжникът се е разпоредил с имуществото си, е чрез предявяване на иска по чл.135, ал.1 ЗЗД за недействителност по отношение на него не само на първоначалната сделка с имуществото на длъжника, но и на последващите сделки, които го увреждат. Исковете могат да бъдат предявени и самостоятелно, но при наличие на предпоставките на чл.213 ГПК следва да бъдат разгледани в едно производство.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА... ..

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА .....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: ВАНЯ АЛЕКСИЕВА – О.М. т.1.....

ТОТКА КАЛЧЕВА.....

ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....

БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

МАРИЯ ИВАНОВА.....

БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ – О.М.

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	6. ВЕСКА РАЙЧЕВА – О.М. т.1.....
2. СТОИЛ СОТИРОВ.....	7. ПЛАМЕН СТОЕВ.....
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	8. ЗЛАТКА РУСЕВА.....
4. СВЕТЛА ЦАЧЕВА – О.М.	9. БОЙКА СТОИЛОВА.....
5. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА.....	10. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....

11. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	35. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
12. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....	36. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
13. МАРИО ПЪРВАНОВ.....	37. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
14. ЕМИЛ МАРКОВ.....	38. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
15. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА – О.М. т.1.....	39. КОСТАДИНКА НЕДКОВА.....
16. ЕМИЛ ТОМОВ.....	40. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
17. АЛБЕНА БОНЕВА.....	41. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
18. БОНКА ДЕЧЕВА.....	42. ГЕРГАНА НИКОВА.....
19. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....	43. ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
20. ЖИВА ДЕКОВА.....	44. МАЙЯ РУСЕВА.....
21. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....	45. АННА БАЕВА.....
22. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....	46. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА.....
23. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА – О.М. т.2.	47. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
24. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....	48. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....
25. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....	49. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....
26. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....	50. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
27. ЗОЯ АТАНАСОВА.....	51. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
28. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....	52. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
29. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....	53. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА.....
30. БОРИС ИЛИЕВ.....	54. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....
31. БОНКА ЙОНКОВА – О.М. т.1.....	55. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА.....
32. БОЯН ЦОНЕВ.....	56. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ.....
33. БОЯН БАЛЕВСКИ.....	57. ГАЛИНА ИВАНОВА.....
34. ИРИНА ПЕТРОВА.....	58. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ по т. 1 от Тълкувателно решение № 2/2017 г. на ОСГТК на ВКС

Не споделяме становището на мнозинството на ОСГТК по въпроса за приложимостта на иска по чл. 135 ЗЗД по отношение извършените от поръчителя разпоредителни действия.

Законът за задълженията и договорите предвижда различни правни способности за обезпечаване вземането на кредитора. Всички те са предназначени да защитят интереса на кредитора, като осигурят възможност за удовлетворяване на неговото вземане. Един от тези способности е уреденият в чл. 135 ЗЗД отменителен иск (Павлов иск), чрез който кредиторът може да иска да бъдат обявени за недействителни по отношение на него действията, с които длъжникът го уврежда. Целта на този иск е да бъде запазено, респ. възстановено имуществото на длъжника, тъй като по изрично разпореждане на закона (чл. 133 ЗЗД) то служи за общо обезпечение на неговите кредитори. Следователно, предмет на отменителния иск са действията на длъжника. Под “длъжник” по смисъла на чл. 135 ЗЗД следва да се разбира обаче само лицето, което е насрещна страна по правоотношението, породило вземането на кредитора, т. е. носителят на главното задължение, но не и лицето, което е поръчителствало за неговото изпълнение. Безспорно, поръчителят отговаря за същия дълг заедно с длъжника и то при условията на солидарност (освен ако не е уговорено друго). Неговата отговорност обаче е акцесорна и има обезпечителна функция. Тя е вторична и съществува дотолкова, доколкото съществува главният дълг. Поръчителството е един от предвидените в закона (чл. 133 и сл. ЗЗД) способности за гарантиране изпълнението на главното задължение, какъвто представлява и отменителният иск. Именно от еднаквата им правна същност и предназначение произтича неприложимостта на иска по чл. 135 ЗЗД по отношение действията на поръчителя. В противен случай би се стигнало до обезпечаване на самото обезпечение, което е в очевидно противоречие със смисъла на този институт.

Съдия Камелия Ефремова

Съдия Бонка Йонкова

Съдия Ваня Алексиева

Особено мнение по т.1 от ТД№2/2017г. ОСГТК на ВКС.

Считам, че искът по чл. 135 ЗЗД е не приложим спрямо действия и сделки, извършени от поръчител, по следните съображения:

ЗЗД урежда различни правни средства за обезпечаване на вземането на кредитора, като общото между тях е, че са предназначени да защитят интереса му по максимално ефективен начин, осигурявайки възможност за удовлетворяване на неговото вземане. Един от тези способности е отменителният иск по чл. 135 ЗЗД, чрез който кредиторът може да иска да бъдат обявени спрямо него за недействителни действията, с които длъжникът го уврежда.

Друго такова средство е поръчителството чиято функцията е обезпечителна – с него кредиторът получава още едно „общо обезпечение“, което да служи за удовлетворяване на вземането му и тъй като поръчителят отговаря със собственото си имущество, то представлява лично обезпечение. Съгласно чл. 141 ЗЗД поръчителят отговаря солидарно с главния длъжник. Преди падежа на главното задължение обаче кредиторът не може да иска плащане (нито извънсъдебно, нито съдебно) от поръчителя. Този момент е и вододелът за възможността кредиторът да разчита на второто имущество (това на поръчителя) за удовлетворяване на дълга.

Поръчителят е солидарно отговорен към кредитора, но неговото задължение е акцесорно, зависимо от главния дълг, за разлика от отговорността на солидарните длъжници. Акцесорността като правна същност на поръчителното задължение се проявява в следното: задължението на поръчителя възниква и неговата отговорност може да се ангажира само при наличието на действително и съществуващо главно задължение; задължението на поръчителя не може да стане изискуемо преди главния дълг; прекратяването на главния дълг прекратява поръчителството; погасяването на главния дълг по давност погасява и задълженията на поръчителя; в шест месечен срок от падежа на главното задължение кредиторът трябва да предяви иск срещу главния длъжник, в противен случай губи правата, които има срещу поръчителя. Съгласно чл. 147, ал. 1, изр. 1 ЗЗД „Поръчителят остава задължен и след падежа на главното задължение, ако кредиторът е предявил иск против длъжника в течение на шест месеца.“ Общоприето е, че поръчителството се прекратява след изтичане на шестмесечния срок след настъпване на падежа на главния дълг в случай, че кредиторът не е предявил иск спрямо длъжника. Изтичането на този срок, съпроводено с липсата на заведен иск срещу длъжника от кредитора **погасява задължението на поръчителя, а кредиторът губи правото си на иск спрямо последния.** Това неминуемо би следвало да се отрази и върху възможността на кредитора да упражни Павлов иск спрямо поръчителя. Доколкото отменителният иск

представлява субективно преобразуващо право, което е вторично на главното вземане, то **загубването на главното вземане би следвало да прекрати и производното преобразуващо право.**

Чрез Павловия иск се упражнява лично потестативно право на кредитора и се предизвиква сериозна намеса в и ограничаване направата на длъжника. Именно предвид естеството им /чрез едностранно волеизявление да предизвикват промяна в чужда правна сфера/, потестативните права са винаги изрично уредени в закона – вкл. с оглед последиците от упражняването им и засягането на интересите на трети лица. Поради това - и по съображения за правна сигурност - уредбата им трябва да се тълкува стриктно. В случая в чл.135 ЗЗД не е уредено изрично потестативно право на кредитора по отношение на поръчителя и на разпорежданията му с негово имущество. При това положение тълкуване в смисъл, че такова право съществува, няма законова опора и би внесло неоправдано ограничаване на правната сфера на поръчителя и евентуални трети лица, приобретатели на прехвърлено от него имущество.

Тълкувателното решение не дава отговор на въпроса и кои увреждащи действия на поръчителя могат да се атакуват-тези извършени след сключване на поръчителството или само тези, които са извършени след датата на падежа на главното задължение. Макар непосредствената цел на производството да не е удовлетворяване на притезанието, то кредиторът не би имал правен интерес да се намесва в чуждата правна сфера, ако не е реално застаршен от намаляване имуществото на длъжника. Възниква и въпроса как следва да се докаже легитимацията на кредитор по отношение на поръчителя, след като целта на производството по чл.135 ЗЗД не е да се установи вземането на кредитора срещу прекия му длъжник, по отношение на когото той притежава конкретно вземане, а да се обявят за относително недействителни действия и сделки на поръчителя, които следва да увреждат кредиторския интерес. Ищецът по чл.135 ЗЗД не е кредитор „изобщо” на поръчителя и с оглед даденото разрешение в тълкувателното решение ще трябва да установи дали вземането му към главния длъжник съществува или не, а също така и дали вземането на поръчителя, като акцесорно такова, съществува или не. Това променя същността на Павловия иск чийто предмет са увреждащите действия на длъжника, като последният е обаче само лицето, което е насрещна страна по правоотношението, породило вземането на кредитора , а не и поръчителя, по отношение на който не съществува законово задължение да следи изпълнява ли се или не постото от главния длъжник задължение .

Съществена пречка за сигурността на гражданския оборот би представлявал и фактът, че кредиторът ще впише исковата молба по чл.135 ЗЗД, когато предмет на отмяната е сделка с недвижим имот, от което следва, че върху спорния имот за неограничен срок е възможно да тежи една пречка за свободно разпореждане с него, тъй като последният може никога да не предяви вземането срещу прекия си длъжник и

поръчителството да се прекрати, но това няма да рефрлектира върху вписаното върху партидата на имота евентуално уважително решение по Павловия иск.

Предвид горните аргументи следва да се приеме, че предоставената на кредитора защита чрез Павловия иск е неприложима по отношение на поръчителя.

ПОДПИС: В.Райчева

**Особено мнение по т. 2 от Тълкувателно решение № 2/2017
на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на
Върховния касационен съд**

В т. 2 от тълкувателното решение се приема, че е налице връзка на преюдициалност по смисъла на чл. 229 ал. 1, т. 4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявен иск по чл. 135 ЗЗД за обявяване на относителна недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора. Когато увреденият кредитор е с парично вземане, предявеният от него павлов иск е обусловен от висящия иск за съществуване на вземането, което налага спиране на производството по павловия иск.

Това разрешение противоречи на изрично посочената правна характеристика на павловия иск, че предмет на делото по този иск не е паричното вземане на кредитора, а потестативното му право да обяви за недействителна по отношение на себе си сделка или друго действие, с които длъжникът го уврежда. Поради това съдът по павловия иск изхожда от положението, че вземането съществува, ако произтича от твърдените факти и може да приеме обратното само ако вземането е отречено със сила на пресъдено нещо.

Преюдициалност по смисъла на чл. 229 ал. 1, т. 4 ГПК е налице, когато, за да се произнесе по предмета на делото, съдът трябва да съобрази съществуването или несъществуването на друго правоотношение между страните, но от тяхната воля зависи дали това правоотношение да бъде включено допълнително в предмета на делото чрез инцидентен установителен иск, или съдът да се произнесе по това правоотношение само с оглед на значението му за предявения иск. Във всички случаи обаче съдът е длъжен сам да установи фактите и се произнесе по съществуването или несъществуването на обуславящото правоотношение.

При павловият иск отношение на преюдициалност в горния смисъл няма. Съдът по павловия иск може и е длъжен да съобрази единствено вече формираната сила на пресъдено нещо, която отрича съществуването на вземането. Той не може сам да установи фактите и се произнесе съществува ли вземането. Това е причината в производството по павловия иск да не може да се предяви инцидентен установителен иск за съществуване на вземането.

Уваженият павлов иск дава възможност на кредитора да се удовлетвори от имуществото на длъжника, въпреки че то е отчуждено или обременено. Тази възможност обаче съществува само за нуждите на принудителното изпълнение. Ако впоследствие кредиторът бъде удовлетворен по друг начин или съществуването на вземането му бъде отречено, обявената относителна действителност губи действие и правното положение на длъжника и третото лице остават незасегнати.

Следва да се отчете също, че невлязлото в сила осъдително въззивно решение подлежи на принудително изпълнение и ако производството по павловия иск е спряно, изпълнението на практика няма да може да бъде насочено и осъществено по отношение на имуществото, предмет на увреждащата сделка или действие, докато не влезе в сила решението по иска за вземането и не приключи спряното производство по павловия иск, което може да отнеме години.

Практическото съображение да се приеме предлаганото разрешение е, че ако съществуването на вземането бъде отречено, ответниците ще са осъдени неоснователно да платят разноските по павловия иск. Това обаче не може да бъде причина да се отлага във времето дължимата защита на увредения кредитор.

Ако паричното вземане не е съществувало, привидният кредитор е злоупотребил с правото си на иск и отговаря не само за разноските на ответниците по павловия иск, но за всички имуществени и неимуществени вреди.

съдия Борислав Белазелков

съдия Светла Цачева

съдия Здравка Първанова